

Vänner och fiender till kriminalstatistiken.

En fortsättning på uppsatsen „Kriminalstatistiken och frågan om viljans frihet“¹⁾.

Av professor VELI VERKKO.

Skyddsprincipen och vedergällningsprincipen. Ungefär samtidigt, som de stora straffrättsliga skolorna i slutet av det förra århundradet allt mera begynte vända uppmärksamheten från brottet, på vilket den förut allenarådande klassiska skolan huvudsakligen hade haft sin uppmärksamhet riktad, började också en ny uppfattning om straffets ändamål göra sig gällande. Enligt den tidigare gängse uppfattningen skulle straffet vara en rättvis vedergällning för brottet (den s. k. vedergällningsprincipen), det skulle utgöra en compensation för brottet, som skulle återställa den rubbade jämvikten i rättsordningen och sona den begångna gärningen²⁾. Nu började man se straffet ur en ny synvinkel; huvudsaken var icke längre att få vedergällning till stånd utan att skydda samhället (den s. k. skydds- eller ändamålsteorin). Detta mål kunde man bäst uppnå, genom att försöka göra de förbrytare, som kunde förbättras, till nyttiga samhällsmedlemmar, medan åter de som måste anses vara oförbättrliga skulle isoleras. Avstår man en gång från en summarisk behandling av förbrytarna och går in för att handla i överensstämmelse med nämnda synpunkter, är det tydligt, att en möjligast noggrann kännedom om förbrytaren och hans egenskaper bör läggas till grund för tillämpningen av dessa åtgärder. Härvid träda de statistiska uppgifterna i förgrunden. Det är nödvändigt att erhålla uppgifter om

¹⁾ Nordisk Tidsskrift for Strafferet 1943, s. 98—128.

²⁾ Liszt, Franz von, Lehrbuch des deutschen Strafrechts, 22. Auflage.

huru många av de sakfällda förbrytarna som förut blivit straffade, antalet unga förbrytare samt uppgifter om brottets och straffets art. Men de statistiska uppgifterna äro också oombärliga då man vill kontrollera skyddsåtgärdernas inverkan, d. v. s. avgöra huruvida dessa varit ändamålsenliga eller ej³⁾.

Ehuru skyddsprincipen har vunnit mycken terräng under det senaste århundradet har vedergällningsprincipen alltjämt talrika anhängare. Man har påvisat, att vedergällningsprincipen och skyddsprincipen icke utgöra varandras motsatser, men det oaktat har det rätt stora meningsskiljaktigheter mellan anhängarna av dessa båda principer. Dessa meningsskiljaktigheter har varit den närmaste orsaken till att bevisvärdet hos kriminalstatistiken blivit så omdebatterat. Eftersom anhängarna av skyddsstraffet anse kriminalstatistiken vara ett oombärligt medel för skyddsprincipens förverkligande, är det naturligt, att anhängarna av vedergällningsstraffet ställa sig ytterst kritiskt i sitt förhållande till kriminalstatistiken ibland t. o. m. rent fientligt.

von Liszts, von Mayrs och Bindings åsikter. Den mest bemärkta anhängaren av skyddsteorin är tysken *Franz von Liszt*. Den betydelse han tillmätte kriminalstatistiken framgår av det faktum, att han ansåg, att man vid stiftandet av det tyska rikets nya strafflag, vore i behov av kriminalstatistiska förarbeten. Om kriminalstatistiken skall kunna fylla sin uppgift, bör den för oss avslöja förutsättningarna för brottet; den bör såsom den viktigaste metoden inom kriminalsociologin och en av metoderna inom kriminalbiologin belysa de sociologiska och individuella faktorer, som bestämma brottet. Enligt *von Liszts* mening förmår kriminalstatistiken fylla sin uppgift om den på lämpligt sätt utvidgas och förbättras⁴⁾.

³⁾ *Quetelet* kan anses vara en föregångsman bland anhängarna av skyddsstraffet. Han har betonat att samhället bär skulden till brottslighetens uppkomst, men samtidigt har han påpekat, att brottsligheten kan minskas om människorna förbättras genom att deras inrättningar, seder, bildningsförhållanden och överhuvudtaget allt som inverkar på deras liv förändras.

⁴⁾ *Liszt, Franz von*, »Strafrechtliche Aufsätze und Vorträge«. I Bd. Berlin 1905, sid. 346. *von Liszt* indelade kriminologin i två huvudgrenar, kriminalbiologi och kriminalsociologi. Den senares uppgift är att belysa brottet som social företeelse, att undersöka dess sociala uppkomst och förutsättningar. En tid gick han så långt, att han nästan ansåg sig kunna sätta likhetstecken mellan kriminalsociologin och kriminalstatistiken. För

På tal om *von Liszt* bör också en annan anhängare av skyddsstraffet nämnas, en man som omkring sekelskiftet var en central person inom den statistiska och i synnerhet inom den kriminalstatistiska forskningen, den tyska statistikens Altmeister *Georg von Mayr*. Om honom ber jag få inskjuta följande:

Hans förnämsta arbete är det ofta anförda, imponerande „Statistik und Gesellschaftslehre“ som utkommit i tre delar, den första „Theoretische Statistik“ år 1895 (II upplagan år 1914), andra delen „Bevölkerungsstatistik“ år 1897 (II upplagan år 1926), tredje delen „Moralstatistik mit Einschluss der Kriminalstatistik“ år 1917. Fjärde delen „Bildungsstatistik, Wirtschaftsstatistik, Politische und Kirchliche Statistik“ som var under arbete blev outgiven.

Arbetets tredje del, moralstatistiken, är betydligt vidlyftigare än andra liknande arbeten, i det den omfattar hela 988 stora tätt tryckta sidor av vilka 584 äro ägnade kriminalstatistiken.

Framställningen på dessa sidor är i fråga om kriminalstatistik den mest uttömmande, som hittills sett dagens ljus. Den är uppdelad i en teoretisk och en praktisk del och inskränker sig icke enbart till det material som domstolarna lämnat, utan behandlar ingående källmaterial från andra delar av kriminalstatistiken. Med avseende på fångvårdsstatistiken är framställningen dock mera sammandragen eftersom en utförligare framställning av denna statistikgren skulle ingå i den opublicerade fjärde delen. *von Mayrs* framställning av kriminalstatistiken utgör en verklig skattkammare för forskaren, ty den omfattar ett oerhört vidlyftigt källmaterial. Mot arbetet torde dock kunna anföras att det icke tillräckligt klart framhåller kriminalstatistikens begränsning och möjligheter.

En helt annan inställning än *von Liszt* och *von Mayr* intar anhängaren av vedergällningsteorin tysken *Karl Binding*. Hans omdöme om kriminalstatistiken har följande lydelse: „Jag kan ifråga om kriminalstatistiken, inför vilken många i tillbedjan kasta sig i stoffet,

---

detta blev han starkt klandrad av den italienska forskaren *Enrico Ferri*. (*Ferri, Enrico, Das Verbrechen als soziale Erscheinung, Grundzüge der Kriminalsoziologie. Autorisierte deutsche Ausgabe von Dr. Hans Kurella, Leipzig 1896, ss. 482 o. 483*).

Senare frångick *v. Liszt* denna åsikt, ja han ansåg t. o. m. kriminologins tudelning i en antropologisk och sociologisk riktning som en övervunnen ståndpunkt (*Liszt, Franz von, Lehrbuch des deutschen Strafrechts, 22. Auflage, sid. 10 o. 11*).

icke förena mig i en sådan dyrkan. Den har framom andra statistiker den stora fördelen att vara otillförlitlig. Endast som bevis på domstolarnas och åklagarnas flit under ett enskilt verksamhetsår träffar den huvudet på spiken. Det stora tillägg som enligt min tanke skulle vara nödvändigt för att skapa en möjlighet att rätt utläsa och förklara dessa siffror, statistiken över antalet handlingar som stå i överensstämmelse med det rätta samt över antalet av de fall som innebära ett undertryckande av lusten att begå brott, står aldrig att finna. Den omständigheten, att fakta som grunda sig på de allra enklaste iakttagelser framställas i en till synes synnerligen vetenskaplig form med tröttande hårfina statistiska procentuppgifter, kan inte heller imponera på mig. Dessutom sakna dessa irrgångar, enligt min övertygelse, den röda tråden. Så lockas den unge juristen redan under sina studieår in i denna labyrint. Ja också den som senare vågar sig dit må taga sig i akt. Ingen gren av statistiken synes mig mer utsatt och bättre lämpa sig för tendentiös utläggning och användning än just denna⁵⁾.

Kunskapsteori och kriminalstatistik. Vid 1900-talets början blev en reform av strafflagen aktuell i Tyskland. Enligt von Liszt's och hans anhängares förslag borde den nya strafflagen gå i skyddsprincipens tecken. Naturligtvis motsatte sig anhängarna av vedergällningsprincipen på det bestämdaste dessa planer, vilket blev anledning till att kriminalstatistiken, som av anhängarna av skyddsstraffet användes som bevismaterial, blev föremål för kritik av huvudsakligen tvenne forskare.

Den ena av dessa kritiska bedömningar ingår i tysken *Rudolf Wassermanns* undersökning „Begriff und Grenzen der Kriminalstatistik. Eine logische Untersuchung“⁶⁾.

För att kunna erhålla en riktig uppfattning av denna på sitt sätt intressanta kritik, är det nödvändigt att först lära känna de forskares teorier på vilka *Wassermann* baserar sina uttalanden.

Under slutet av det förra århundradet uppstod en strömning, som förnekade den naturvetenskapliga metodens användbarhet inom de

⁵⁾ *Kauffmann, Max*, som citerar detta i sitt arbete »Die Psychologie des Verbrechens«, Berlin 1912, sid. 82 o. 83, anger att han hämtat citatet ur *Bindings* arbete »Lehrbuch«, XIV delen. *Bindings* Lehrbuch omfattar dock endast tre delar, och jag har icke i dessa tre delar kunnat anträffa detta uttalande, varför källskriften synbarligen blivit oriktigt angiven.

⁶⁾ Leipzig 1909.

s. k. ande-vetenskaperna, som borde uppfattas som ett logiskt autonomt kunskapsområde. De förnämsta förkämparna för denna kunskapsteoretiska riktning, voro de tyska filosoferna *Wilhelm Dilthey* och *Wilhelm Windelbrand*.

År 1894 framlade tysken *Heinrich Rickert* en teori om skillnaden mellan den naturvetenskapliga och den historiska vetenskapen, som han i sina senare arbeten utförligare förklarade⁷⁾. För den förstnämnda vetenskapen är det experimentella iakttagandet utmärkande. Då det iakttagande subjektet icke kan erhålla en fullt riktig bild av verklighetens oändliga och mångskiftande värld, måste han generalisera företeelserna, ty någon vetenskap som kunde ge en riktig bild av universum existerar icke.

Innehållet i naturvetenskaperna utformas sålunda icke genom föreställningar utan genom omdömen, som förenkla verkligheten. Med anledning härav kan denna vetenskap benämnas begreppsvetenskap.

Är det icke alla vetenskapers huvudsyfte, att avspegla verkligheten? Denna fråga besvarar *Rickert* nekande. Naturvetenskapen är icke en verklighetsvetenskap. Det logiskt väsentliga för den naturvetenskapliga metoden är, att den upplöser den oändligt mångskiftande verkligheten i enkla faktorer, för att sedan efter detta analytiska förfaringssätt kunna syntetiskt bilda allmänna begrepp. Naturforskningen är en utformning av allmänna begrepp och ett fällande av om möjligt ovillkorliga allmänna omdömen om verkligheten, d. v. s. ett upptäckande av naturlagarna. Sålunda utgör bildandet av generella begrepp naturvetenskapens ideal. De allmänna begreppen kunna dock icke innehålla sanningen, de antyda den blott. Ju mera begreppen för de åskådliga tingen (Dingbegriffe) förskjutas i bakgrunden och förvandlas till relationsbegrepp (Relationsbegriffe), som ge kunskap om tingens inbördes förhållande och orsakssammanhang, desto närmare sitt mål står naturvetenskapen.

Det ges dock en mängd företeelser, som intressera oss icke blott med avseende på huru de kunna inordnas i begreppssystemet, utan också emedan de ha betydelse, som åskådliga och individuella gestaltningar d. v. s. som verklighet. Om dessa företeelser ger oss naturvetenskapen inga upplysningar, den visar icke, vad som nu sker eller tidigare har skett.

⁷⁾ *Falkenberg, Richard*, »Geschichte der neueren Philosophie«, Siebente Aufl. Leipzig 1913, ss. 612—616, och *Wassermann* »Begriff etc.« sid. 3 o. följ.

Det finns blott en vetenskap som kan ge oss besked i detta avseende, en vetenskap som i allt väsentligt är naturvetenskapens motsats, nämligen historien. Enär skeendet utmärkes av det som är sär eget, kan historien icke avspegla verkligheten genom att observera det generella, utan den måste framställa det som är säreget.

Den empiriske världen kan icke som helhet utgöra föremål för historien. Denna vetenskap måste därför för att kunna skildra verkligheten inskränka sig till ett begränsat område.

Allt som skett och som vi anse hava skett är historiskt, alldeles oberoende av, om det som skett bildar innehållet i den vetenskap, som i vanliga fall benämnes historia eller icke. All verklighet är historisk i den bemärkelse vi givit denna vetenskap, säger *Rickert*.

Av det ovan sagda framgår också, varför historien icke vid sina undersökningar har användning för den naturvetenskapliga metoden. Historien kan icke underordnas några lagbegrepp. Man kan visserligen göra försök att pressa in verkligheten under vissa lagar, men resultatet är icke längre verklighet. Historien visar oss, huru det som har varit, tett sig för oss i all sin säregenhet. En lag kan blott visa oss den bestående verkligheten som allmän företeelse. Begreppet historisk lag är ett *contradictio in adjecto*. Naturvetenskapen är en begreppsvetenskap, historien en verklighetsvetenskap⁸⁾.

De olika vetenskaperna hade dock på grund av praktiska behov uppstått långt innan *Rickert* framlade sin begreppsutredning och en klassificering enligt *Rickerts* indelning visade sig i de flesta fall vara synnerligen svår att genomföra. *Rickert* erkände också själv, att vissa vetenskapsgrenar omfattade såväl natur- som historievetenskap. Han försökte icke ens utreda frågan om till vilken grupp statistiken, om den uppfattas som vetenskap eller metod, skulle räknas⁹⁾.

Denna uppgift åtog sig ryssen *Al. A. Tschuprow* i sin undersökning „Statistik als Wissenschaft“¹⁰⁾.

Utmärkande för *Tschuprows* uppfattning är, att han gör åtskillnad mellan statistiken som metod och som vetenskap. Eftersom *Rickert* medger, att det vid sidan av de allmänna vetenskaperna exi-

⁸⁾ *Wassermann* o. a. a. sid. 12.

⁹⁾ *Wadler, Arnold*, art. »Erkenntnistheorie und Kriminalstatistik«. *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*. Einunddreissigster Band. Berlin 1911, ss. 502 o. 503.

¹⁰⁾ *Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik*. Neue Folge, Tübingen 1906, ss. 647—711.

sterar hjälpvetenskaper, räknar *Tschuprow* den statistiska metoden, som en av naturvetenskapens hjälpvetenskaper¹¹⁾.

Som vetenskap hör statistiken icke till naturvetenskapen i den av *Rickert* framförda bemärkelsen. Den undersöker icke företeelserna som helhet utan den behandlar företeelsernas individualitet. För att kunna införliva statistiken bland de historiska vetenskaperna är *Tschuprow* dock tvungen att korrigera *Rickerts* begrepp om det individuella som motsats till det generella. Statistiken kan icke framställa det absolut individuella utan blott det relativt individuella. Nu uppstår frågan, vilken är då skillnaden mellan dessa begrepp? Den formella skillnaden består i, att det med avseende på det relativt individuella icke är fråga om att noggrant bestämma tid och plats för det observerade objektet, utan att tids- och platsfaktorerna lämnats större svängrum. Den väsentliga skillnaden ligger i, att, ifråga om det relativt individuella, intresset begränsas till vissa kännetecken hos tingen, vilka, ur vår synpunkt sett, tyckas vara utmärkande för dem, så att åskådningselementet förskjutes i bakgrunden.

Då det blir fråga om s. k. „statistiska lagbundenheter“ råkar *Tschuprow* i svårigheter. Eftersom statistiken är en historisk vetenskap, kunna dessa icke vara lagbundenheter i naturvetenskaplig bemärkelse. Han är dock tvungen att medge, att de statistiska lagbundenheterna ofta kunna blotta naturvetenskapliga kausalsammanhang, men de bilda enligt hans uppfattning blott en vis grund för den statistiska metoden. Här är det fråga om en självständig logisk operation, som varken är uteslutande naturvetenskaplig eller uteslutande historisk, utan i sig förenar båda¹²⁾.

På denna tämligen osäkra grund byggde tysken *Rudolf Wassermann* sin lära om kriminalstatistikens begrepp och begränsning. Kriminalstatistiken utgör en del av den statistiska vetenskapen. Han tillägnar sig *Tschuprows* uppfattning om, att statistiken är vetenskapen om det relativt individuella. Kriminalstatistiken är sålunda vetenskapen om det relativt individuella i den brottsliga verksamheten¹³⁾.

Då tingen för oss framstå som relativt individuella kunna vi till dem addera eller från dem subtrahera de olika kännetecknen för det relativt individuella och sammanställa dem i siffror. Till följd härav

¹¹⁾ *Tschuprow* o. a. art. ss. 649—659.

¹²⁾ o. a. art. ss. 696 o. 697.

¹³⁾ *Wassermann*, »Begriff etc.«, s. 50.

kan statistiken vara en vetenskap som behandlar tal och kvantiteter. Detta är möjligt blott då den absoluta individualiteten hos företeelserna fullkomligt försvinner. *Wassermann* anför ett exempel på detta.

Jag är vittne till att en person skär strupen av en annan. Detta fall framträder icke i kriminalstatistiken, så, som jag sett det. Vi se icke upplevelsen i hela dess skiftande mångfald. Den första förändringen inträffar i och med det vi ställa frågan, vilket syfte har handlingen haft. Härigenom anknytes förutom den synliga handlingen, som ledde från livet till döden, också dess motiv till vår tankegång.

Så kommer den andra förändringen. Vi observera handlingen under iakttagande av dess förhållande till någon av strafflagens paragrafer. För att kunna göra detta, måste vi, om de subjektiva omständigheterna icke på annat sätt komma till synes, ur själva handlingen kunna sluta oss till gärningsmannens sinnesstämning vid brottets begående¹⁴).

I motsats till sin lärofader *Tschuprow* anser *Wassermann*, att man aldrig med statistikens hjälp kan blotta kausalsammanhang. Statistiken förmår ej visa oss vilka lagar den brottsliga verksamheten hos människorna följer. Det är blott en sannolikhetskalkyl a posteriori (Wahrscheinlichkeitsberechnung a posteriori)¹⁵).

Wassermann betonar särskilt, att man endast genom att undersöka de enskilda fallen, kan erhålla upplysning om orsakerna till brotten. Enär statistiken saknar möjlighet att undersöka de enskilda fallen, måste den rikta sina undersökningar på gruppen, som utgör gräns mellan de enskilda fallen och massföreteelserna eller mellan det individuella och det relativt individuella.

Wassermann gör vidare skarp åtskillnad mellan den statistiska metoden (Statistische Methode) och statistikens metod (Methode der Statistik). Han gör gällande, att den statistiska metoden blott kan användas inom naturvetenskapen, och ansluter sig i detta avseende till *Tschuprow*. I den historiska vetenskapen, till vilken han hänför statistiken, kan den icke komma till användning. Om en forskare, som icke har till uppgift att utforska verklighetens förlopp och som således icke sysslar med historieforskning, griper sig an med något statistiskt material, för att inordna det under allmänna begrepp och han under vissa förhållanden lyckas uppställa allmänna regler för

¹⁴) *Wassermann* o. a. a. sid. 52.

¹⁵) *Wassermann* o. a. a. sid. 75.

det material, som den historiska vetenskapen kriminalstatistiken försöker individualisera, så är det enligt honom naturvetenskap och i detta fall *kriminalsociologi*. Kriminalsociologin ger sålunda icke någon fullständig bild av verkligheten, men den underlättar dock skapandet av ett begrepp om densamma. Den kan visa oss, att vissa egenskaper och förhållanden kan vara av betydelse vid begående av brott. Träffa vi på sådana egenskaper eller förhållanden, ligger den slutledningen nära till hands, att dessa också äro av betydelse för de enskilda fallen.

Kriminalsociologin betjänar sig vid undersökningarna av den statistiska metoden och lider därför av alla de begränsningar som vidlåder kriminalstatistiken. Med anledning härav kan kriminalsociologin framlägga blott allmänna och hypotetiska lagar¹⁶⁾.

Om vi förbigå frågan om huruvida brottslighetsforskningen i ovan anförda betydelse bör hänföras till kriminalsociologin eller kriminalstatistiken, är det uppenbart att *Wassermanns* utsagor icke innehålla något nytt i sak. — Tänka vi på de specialuppgifter om brottslingarnas personliga egenskaper såsom t. ex. ålder och kön, från vilka de statistiska lagarna eller regelbundenheterna oftast härledas, ligger det i sakens natur, att det icke kan vara fråga om några absoluta eller oföränderliga naturlagar. Man konstaterar endast att eftersom bestämda orsaker tidigare lett till bestämda följder, det är sannolikt, att så också blir fallet under följande observationsperiod.

Det slutliga resultatet av *Wassermanns* hela kritik blir att kriminalstatistiken — vilken han betraktar som en särskild vetenskap — berövats en del speciella uppgifter, vilka överförts till en vetenskap med ett annat namn, kriminalsociologin. Den praktiska betydelsen av en sådan kritik är svår att inse. — *Wassermanns* kritik fick icke passera utan att invändningar gjordes mot densamma. *von Liszt* mot vilken udden i denna kritik var riktad, ansåg det icke vara nödvändigt att bemöta den, men *von Mayr* ägnade en del av sin artikel „Kriminalstatistik und Kriminalätiologie“ (Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform. 8. Jahrgang, April 1911, März 1912) åt *Wassermann*. I denna artikel säger *von Mayr* att det mellan hans och *Wassermanns* åsikter finns en oöverstiglig klyfta. Kriminalstatistiken grundar sig på ett induktivt arbete på bred bas och kan icke kullkastas av det på deduktiv väg härledd

¹⁶⁾ *Wassermann* o. a. a. ss. 87—105 och speciellt ss. 101 och 102.

påståendet att statistiken alls icke kan påvisa brottens orsaker, utan blott kan syfta till en undersökning av de enskilda fallen. *von Mayr* vill icke beröva teoretikerna den glädje de möjligen kunna erfaras av sin egenartade andliga gymnastik. Han vill blott opponera sig mot, att massundersökningarnas berättigande och värde inom kriminalstatistiken genom en modern filosofisk skolastik av detta slag ställes i tvivelsmål eller rent av förnekas.

En av *von Liszt's* lärjungar tysken *Arnold Wadler* uppträdde också som försvarare av den kriminalstatistiska forskningen i sin artikel „Erkenntnistheorie und Kriminalstatistik“ (*Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*. Einunddreissigster Band, Berlin 1911, sid. 499 o. följ.). På detta svarade *Wassermann* med uppsatsen „Methodenlehre und Strafrechtswissenschaft“ i ovannämnda tidskrift och band, sid. 645 o. följ., och debatten fick sin fortsättning i *Wadlers* gensaga „Schlusswort zum Fall Wassermann“, sid. 653 o. följ. Det mest betydande resultatet av denna diskussion av personlig art, var att *Wadler* lade fram ett brev från *Tschuprow*, där denna tillkänneger, att han icke godtar det sätt på vilket *Wassermann* tillämpar hans åsikt på sina egna lärobyggnader, „Da ich annehme, dass Sie der russischen Sprache mächtig sind, so sende ich Ihnen mein (vor kurzem in zweiter Auflage erschienenen) Buch (Abhandlung zur theoretischen Statistik) und den von Ihnen in einer Anmerkung erwähnten Aufsatz. Daraus werden Sie ersehen, wie wenig die Wassermannschen Konstruktionen meinen Auffassungen entsprechen. Durch sein Nachplaudern der Worte, deren eigentlicher Sinn ihm entgeht, wurde ich sehr unangenehm berührt“. O. a. tidskr. 31. band, sid. 657. — *Wassermann* har också senare själv erkänt, att meningsskiljaktigheterna mellan honom och andra forskare i fråga om kriminalstatistikens begrepp och gränser, nästan uteslutanda ha teoretisk betydelse¹⁷⁾.

Hoegels kritik av kriminalstatistiken. År 1907 publicerade en annan anhängare av vedergällningsprincipen, den österrikiske forskaren inom kriminalstatistiken, *Hugo Hoegel*¹⁸⁾ i sin undersökning „Die Grenzen der Kriminalstatistik“¹⁹⁾, några kritiska uttalanden om

¹⁷⁾ *Wassermann, Rudolf*, »Die Entwicklungsphasen der kriminalstatistischen Forschung« sid. 85, not. 3.

¹⁸⁾ *Wadler, Arnold*, »Erkenntnistheorie und Kriminalstatistik«. *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*. Einunddreissigster Band, Berlin 1911, sid. 534, not. 17.

¹⁹⁾ *Statistische Monatsschrift*. Neue Folge. XII Jahrgang. Brünn 1907, sid. 345 o. följ., 397 o. följ. och 449 o. följ.

kriminalstatistiken. Denna värdefulla och med stor sakkänedom utförda undersökning skiljer sig på ett fördelaktigt sätt, såväl från *Wassermanns* rent teoretiska framställning, som från Bindings ovan nämnda svagt grundade „non possumus“ ståndpunkt.

Något utförligt referat av *Hoegels* undersökning kan det här icke bli fråga om, enär den till stor del innehåller en kritik, som speciellt riktar sig mot uppgifterna i den österrikiska och tyska kriminalstatistiken. *Hoegel* har i en senare avhandling sammanfattat sina, i ovan nämnda undersökning framlagda, åsikter om kriminalstatistikens teoretiska grundval. Sammandraget har följande lydelse:

Ingen kriminalstatistik, den må sedan vara baserad på uppgifterna om åtalade eller på uppgifterna om sakfällda, förmår ens närmelsevis ge en riktig bild av den verkliga brottsligheten. (*Hoegel* använder här termen „Straffälligkeit“). I denna statistik saknas framför allt uppgifter om de straffbara handlingar som överhuvudtaget icke anmälts eller icke kunnat ledas i bevis, vilkas gärningsman man icke kunnat upptäcka eller gripa eller i fråga om vilka man av andra orsaker icke kunnat slutföra ärendet. Det råder intet tvivel om att de straffbara handlingar för vilka domstol utmätt straff blott utgöra en bråkdel av det verkliga antalet brott. Om förhållandet mellan antalet av de gärningar som genom slutligt avgörande eller dom fastställts, och antalet av de gärningar som icke kunna statistiskt påvisas, vore konstant, såväl med avseende på de enskilda straffbara handlingarna, som i fråga om ort och tid, och om de grunder på vilka åtalet lämnas därhän, kunde man ännu göra någorlunda tillförlitliga slutledningar. Kriminalstatistiken skulle i detta fall vara en miniatyrbild av brottsligheten. I ingen av de angivna riktningarna kan dock något konstant förhållande iakttagas²⁰).

I sin undersökning pekar *Hoegel* dessutom på andra omständigheter som beröra kriminalstatistikens teoretiska grunder. Sålunda understryker han, att man inte med ledning av siffrorna över fällda domar och sakfällda personer kan draga några slutsatser om brottsligheten om man icke tar i betraktande de enskilda brottens karaktär, det mer eller mindre sannolika i, att det mellan gärningen och dess anmälan, utredningen och domfällandet råder ett konstant förhållan-

²⁰) *Hoegel, Hugo*, »Die Eintheilung der Verbrecher in Klassen. Kritische Beiträge zur Strafrechtsreform«. Leipzig 1908, sid. 3.

de, ävensom att straffmetoderna äro olika inom olika stater. I annat fall kommer man att begå svåra misstag²¹).

Hoegel fäster särskild uppmärksamhet vid otillförlitligheten i uppgifterna om straffbara försök till brott. Likaså vid den omständigheten att uppgifterna om de s. k. målsägandebrotten ur statistisk synpunkt äro synnerligen otillförlitliga²²). Han behandlar mycket utförligt de s. k. personuppgifterna och tillmäter uppgifterna om de brottsligas kön och ålder så stort värde, att han är färdig att grunda hela kriminalstatistiken på dessa uppgifter²³).

Hoegels undersökning blev anledningen till ett kort meningsutbyte mellan honom och *von Mayr*. I en artikel „Kriminalstatistik und Kri-

²¹) *Hoegel, Hugo*, »Die Grenzen der Kriminalstatistik«, sid. 364.

²²) *Hoegel, Hugo*, »Die Grenzen« etc. sid. 346.

²³) Denna punkt i *Hoegels* kritik har särskilt beaktats av österrikaren *Hugo Forcher*.

Forcher anser att den statistiska metoden utgör en självständig vetenskap. Kriminalstatistiken karakteriserar han på följande sätt: »Die Kriminalstatistik ist im allgemeinen betrachtet nichts anderes als die Anwendung der statistischen Methode (als selbständige Wissenschaft) auf das Wissensgebiet des Strafrechtes«, och han fortsätter: »Das Wesen der statistischen Methode besteht darin, für das relativ Individuelle in den Massenerscheinungen (Obs! *Tschuprows* inflytande) mit Hilfe der übertragenen mathematischen und wahrscheinlichkeitstheoretischen Denkformen die der Wirklichkeit adäquate einfachste Form aufzufinden. Mit dem Begriffe und Wesen der statistischen Methode sind auch Begriff und Wesen der Kriminalstatistik und die Grenzen ihrer Anwendungsmöglichkeit, ihre Leistungs- und Tragfähigkeit gekennzeichnet«. (*Hugo Forcher*, Über die theoretischen Grundlagen der Kriminalstatistik mit Schlussfolgerungen für ihre künftige Neugestaltung«. Statistische Monatshefte. Neue Folge, XVIII Jahrgang, Brünn 1913, ss. 1—46).

Utmärkande för *Forcher* är, att han tillämpar högre matematik och sannolikhetsteorin på kriminalstatistiken (utom i nämnda artikel också i sitt arbete »Die statistische Methode als selbständige Wissenschaft«, Leipzig 1913).

I det han tillägnat sig *Hoegels* åsikt, att kriminalstatistiken bör grunda sig på uppgifterna om kön och ålder, härledde *Forcher* på matematisk väg satsen: »Für die Momente des Geschlechts- und Altersunterschiedes ist es völlig gleichgültig, ob man mit Straffälligkeitsszahlen (d. v. s. talen för den verkliga brottsligheten) oder Verurteilungszahlen arbeitet«. (O. a. art. Über die theoretischen Grundlagen etc. sid. 36).

Frågan om i vilken mån kriminalstatistiken förmår belysa den verkliga brottsligheten kan icke lösas på matematisk väg, blott med hjälp av källkritik kan den inom varje enskild brottsart besvaras. *Forcher* gör sig skyldig till ett anmärkningsvärt felgrepp, då han antar att han på basen

minalätiologie"²⁴) påpekar *von Mayr* bl. a. att kriminalstatistiken är en ny forskningsgren, som ännu lider av bristfällighet, men som också kan kompletteras. Genom alltför sträng kritik, i likhet med *Hoegels*, skadar man blott kriminalstatistikens utvecklingsmöjligheter. *Von Mayr* ger *Hoegel* benämningen „Kriminalstatistikens inre fiende“ (i motsats till *Wassermann* som kan stämplas som dess „yttre fiende“). Dessutom bör en kritik av kriminalstatistiken icke enbart grunda sig på uppgifterna från domstolarna²⁵). De enskilda detaljerna i *Hoegels* kritik gick *von Mayr* icke in på i sin artikel.

Hoegel svarade *von Mayr* i en artikel „Kriminalstatistik und Kriminalätiologie“²⁶). Här nöjde sig *Hoegel* i stort sett med, att för denna tidskrifts läsare referera huvudpunkterna i sin undersökning „Die Grenzen der Kriminalstatistik“, men tillbakavisar dock det epitet *von Mayr* givit honom, enär man icke kan anse läkaren vara fiende till sin patient.

Med anledning av denna artikel berörde *von Mayr* i ett slutinlägg „Nochmals Kriminalstatistik und Kriminalätiologie“²⁷) närmare några av *Hoegels* påståenden.

Han underströk på nytt, att statistiken över personer som sakfällts vid domstolarna icke utgör en tillräcklig grund för bedömningen, utan att man därjämte måste söka stöd i andra uppgifter, som kunna erhållas från domstolarna liksom också i uppgifterna om brott, som av polisen blivit konstaterade. Även om kriminalstatistiken icke förmår påvisa alla begångna brott, är det dock icke skäl att underkänna den, ifall statistiken för övrigt är väl ordnad. Man bör nämligen observera att de kriminalstatistiska uppgifterna i varje fall ha en symptomatisk betydelse.

---

av totalsiffrorna för de sakfällda på matematisk väg kan sluta sig till storleken av den verkliga brottsligheten.

²⁴) Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform, 8. Jahrgang, Heidelberg 1912, sid. 333 o. följ.

²⁵) »Der Moralstatistiker darf nicht aus einem für die Vereinfachung seines Forschungsgebiets allerdings bequemen Formalismus sich damit begnügen, nur die Statistik der Aburteilungen« (in Deutschland: wegen Verbrechen und Vergehen gegen Reichsgesetze) als »Kriminalstatistik« auszusprechen und alle andere, als eine ihm gar nicht angehende Einblicksgestaltung in andere Erscheinungsseiten der Welt des Verbrechens, bequem als »Geschäftsstatistik« beiseite zu schieben«. O. a. art. sid. 339.

²⁶) O. a. tidskr. 8 Jahrgang, sid. 657 o. följ.

²⁷) O. a. tidskr. 9 Jahrgang, Heidelberg 1913, ss. 129—134.

Utom totalsiffrorna är det på sin plats att också särskilja talen för de viktigaste enskilda brottsarterna. Totalsiffrorna, som ange brottsligheten böra icke bedömas så strängt som *Hoegel* gjort. Till och med i befolkningsstatistiken opererar man med totalsiffror, ehuru homogeniteten i uppgifterna om ålder, yrke och sociala egenskaper är synnerligen ringa. Det är nämligen nödvändigt, att, med förbigående av de individuella skiljaktigheterna få fram befolkningens totalantal. Också inom kriminalstatistiken är detta nödvändigt. Man bör först åstadkomma en överblick av de stora helhetstalen (blocktalen) och dessas uppdelning i huvudgrupper, därefter kan man göra iakttagelser rörande vissa viktiga brottsarter och grupper av brottslingar.

Hoegels krav, att kriminalstatistiken bör byggas upp på grundvalen av uppgifterna om kön och ålder är enligt *von Mayrs* åsikt fullt godtagbart. Om detta krav icke blivit uppfyllt i tidigare utgivna statistiska publikationer, bör man icke belasta kriminalstatistiken för detta, utan felet ligger hos utgivarna av dessa publikationer.

Härmed avslutades meningsutbytet mellan *von Mayr* och *Hoegel*.

E. Hurwicz åsikter. *von Mayr* har i sin artikel „Forschungsgebiet und Forschungsziel der Kriminalstatistik“ (Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. Zweiunddreissigster Band, Berlin 1911, ss. 33—64) klart utvecklat tanken på att utvidga kriminalstatistiken, och samtidigt påvisat vilket värdefullt material man på denna väg skulle erhålla.

I samma artikel sid. 60 har han i korthet på tal om *Wassermann* framlagt sin uppfattning, att allt som sker i det mänskliga samhället är underkastat tvenne stora serier av orsakssammanhang: för det första de individuella eller omedelbart verkande faktorerna — som möjligen kunna påvisas; för det andra masströmningarna som verka genom de mänskliga strävandena och motsträvandena då dessa faktorer ha mycket gemensamt med de egentliga naturkrafterna (t. ex. den brottslige och könet och i synnerhet den brottslige och åldern).

Detta uttalande gav tysken *E. Hurwicz* anledning till ett bemötande i sin artikel „Kriminalstatistische Probleme“ (Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform, 11. Jahrgang, April 1914 — März 1918, ss. 513—529).

För det första påvisar *Hurwicz*, att den brottslige icke är medveten om att hans brott härleder sig av tvenne olika orsaker. En arbetare t. ex. som av brist på föda begår en stöld, kan icke veta att

orsaken till hans brott står att söka i en tullpolitik som fördyrar livsmedlen.

Av denna anledning kan man icke tala om två olika serier av orsakssammanhang, emedan det blott är fråga om en och samma orsak. En objektiv iakttagare kan visserligen härleda de omedelbara orsakerna, som äro kända av brottslingen från medelbara orsaker, men dessa behöva icke för den skull ställas i motsatsförhållande till de omedelbara orsakerna.

Om massföreteelserna icke innebära andra orsaker än de, som ta sig uttryck genom individens reaktion, kan man icke vid förklarandet av brottslighetssiffrorna använda andra källor än en konkret psykologisk iakttagelse eller erfarenhet. Alldenstund ingen enda forskare torde känna alla de fall som upptagits i statistiken, är förklaringen av de kriminalstatistiska talen sist och slutligen blott ett förallmänligande av den konkreta psykologiska erfarenheten.

Ifall de sociala orsakernas verkningar såsom massföreteelser blott utgör summan av de individuella reaktionerna, som föranledas av den yttre affekt de förstnämnda åstadkomma, så begränsas dessa verkningar av antalet vid varje tillfälle reagerande individer och bli på grund härav tillfälligt föränderliga och irrationella. Detta skulle äga sin riktighet med avseende på siffrorna i kriminalstatistiken också i det fall, att dessa vore tekniskt riktiga, d. v. s. att de noggrant skulle motsvara verkligheten. Så mycket mer håller detta streck, då de kriminalstatistiska siffrorna innehålla en mängd felkällor.

Utmärkande för den rent sociologiska uppfattningen av statistiken, för vilken det principiella begreppet individuell reaktion är fullkomligt främmande, är, at den tror sig kunna se de sociala faktorernas inverkan i stora tal, som år från år hålla sig på samma nivå.

Enligt *Hurwicz'* åsikt bör en undersökning av brottslighetens utveckling, röra sig med så långa perioder som möjligt emedan en tendens till en likartad utvecklingsriktning i detta fall utgör bevis för, att det är fråga om faktorer, som utöva en bestående verkan och som förmå övervinna de tillfälligt verkande faktorerna.

Sedan denna polemik avslutats fäste *E. Hurwicz* i en artikel „Zu den Streitfragen der Kriminalstatistik“ (*Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform*, 11. Jahrgang. April 1914—März 1918, ss. 284—295) uppmärksamheten vid *Hoegels* kritik och *Wassermanns* teorier.

Här några drag ur *Hurwicz'* artikel:

Han anser i motsats till *Hoegel*, att kriminalstatistiken i vissa fall kan påvisa brottslighetens verkliga utvecklingsriktning, t. ex. då priset på säd och tjuvnadsbrottens antal växla på kontinuerligt sätt.

Mot *Wassermann* påpekar han, att frågan om, huruvida ett studium av massföreteelserna kan belysa orsakerna till brottsligheten, icke kan besvaras på deduktiv väg, utan endast genom iakttagelser och psykologisk erfarenhet. Sådana statistiska undersökningar som beröra mindre områden ge isynnerhet tillfälle till omedelbara psykologiska observationer.

Wassermann gör en skarp åtskillnad mellan kriminalsociologin och kriminalstatistiken. Den sistnämnda vetenskapens uppgift blir slutligen blott att i siffror framställa de sociala företeelserna, utan att alls kunna förklara dessa. Kriminalsociologin åter konstaterar sociala lagar, men överskrider i och med detta verklighetens gränser, enär dessa lagar äro subjektiva produkter av vårt vetande. Under sådana omständigheter blir statistiken och sociologin en lek med hypoteser. Riktigare är den uppfattning, som uppbäres av tysken *Wilhelm Lexis*, som anser att dessa båda vetenskaper böra stå i organiskt samband med varandra.

Med avseende på verklighetsvetenskaperna och begreppsvetenskaperna påpekar *Hurwicz*, att verkligheten icke kan återges. „Der alte naive Wahrheitsbegriff, demzufolge eine Erkenntnis wahr sein sollte, wenn sie die „Wirklichkeit“ geradezu abbildete oder abspiegelte, ist unhaltbar“ (s. 293).

Följden av Hoegels kritik. Hoegels kritik är i första hand en negativ kritik, men man bör hålla i minnet att rubriken på hans undersökning icke heller förutsätter en positiv kritik. Den bildar därför icke någon systematisk helhet, som klart skulle förmå konstatera, vad kriminalstatistiken förmår och icke förmår påvisa. Mot Hoegels kritik måste dessutom den anmärkningen göras, att den enbart riktar sig mot domstolsstatistiken och att den därför, som *von Mayr* tidigare påpekat, är ensidig. Om undersökningen omfattat jämväl konstaterade brott, hade kritiken helt säkert kommit att rikta sig åt annat håll. Följden av Hoegels undersökning har blivit den, att en allmän pessimism med avseende på kriminalstatistikens möjligheter vunnit insteg (särskilt i Tyskland och Skandinavien). För att nämna blott ett exempel förenar sig den tyske forskaren *Erich Wulffen* i sitt år 1926 utkomna arbete „Kriminalpsychologie. Psychologie des Täters“.

Berlin 1926 (s. 16 och 17) med både Wassermanns samt Bindings och Hoegels åsikter, men anser att kriminalstatistiken det oaktat kan vara till nytta. Och som vi komma att se, liknande åsikter förekommo i Norden ännu på slutet av 1930-talet.

Fransk kritik. Den franske kritiken av kriminalstatistiken har genomgående varit måttfull och saklig. Först ha vi den berömde sociologen *Gabriel Tarde's*, som själv en längre tid fungerade som den franska rättsstatistikens chef, tvenne artiklar, nämligen: „Les délits impoursuivis“ i hans arbete „Essais et mélanges sociologiques“ (Paris 1895, s. 211—222) och „La statistique criminelle du dernier demi-siècle“ i arbetet „La criminalité comparée“ (Huitième édition, Paris 1924, s. 62—121). År 1922 publicerade dåvarande professorn vid universitetet i Strassburg *J.-A. Roux* i sitt arbete „Répression et prévention“ (Paris 1922, ss. 17—47), en kritik av kriminalstatistiken. Såsom arbetets titel anger har denna kritik samband med en undersökning om straffets ändamål. Den baserar sig på den franska kriminalstatistiken och i densamma betonas särskilt, att förhållandet mellan den totala brottsligheten och den kända brottsligheten icke är oföränderligt, som Quetelet förutsatte.

Statistiken över konstaterade brott som kommit till myndigheternas kännedom. Under Hoegels tid förekom redan polisstatistik i de anglosachsiska länderna. I England ända från år 1857, i Skotland och Irland, i Indien och vissa engelska dominier, kanske även i någon stat i U.S.A. Men först efter första världskriget började man i olika europeiska länder publicera statistik över anmälda och konstaterade brott, i Danmark redan år 1921, i utvidgad form från år 1933, i Estland från år 1924, i Finland från år 1927, i utvidgad form från år 1938, i Tyskland sedan år 1936. I Polen hade man också före andra världskriget planer på införande av polisstatistik.

I U.S.A. infördes sedan år 1930 en polisstatistik över grövre brott, vars uppgifter först hänförde sig till största delen av Unionens befolkning, men nu torde omfatta hela befolkningen.

År 1938 beräknade jag antalet stater och länder som publicera kriminalstatistik till minst 65. Av dem publicerade 29 eller c:a 45 % polisstatistik.

Då polisstatistiken mellan världskrigen fått en sådan spridning, har tilliten till kriminalstatistiken betydligt vuxit.

Kriminalstatistikens internationella betydelse. Kriminalstatistikens anseende har även ökat därigenom att frågan om kriminalstatistikens

internationella jämförbarhet har kommit under behandling mellan världskrigen.

Redan år 1889 utgav italienaren *Augusto Bosco* en undersökning om brottens mot liv frekvens i 10 europeiska länder, som baserade sig på domstolsstatistiken. Han fortsatte med undersökningar av andra brott och resultaten av hans forskning publicerades åren 1899 och 1903. Bosco avled år 1905. Efter det har undertecknad i tvenne olika undersökningar, den första av år 1924, som gällde de nordiska länderna samt 1931 som omfattar hela världen undersökt våldsbrottsfrekvensen.

Många omständigheter försvåra internationella jämförelser. Straff- och processrätten uppvisa stora skiljaktigheter. En viktig omständighet, som försvårer — oftast omöjliggör — jämförelserna är, at kriminalstatistikerna i de skilda länderna i synnerligen hög grad avvika från varandra. Frågan om förenhetligande av innehållet i de olika ländernas kriminalstatistik har därför intresserat tvenne betydande internationella sammanslutningar, nämligen Internationella statistiska institutet och Internationella straffrätts- och fängelsekommissionen. Vid Internationella statistiska instituts XVII session i Kairo vid årsskiftet 1927—1928 föredrog den holländske statistikern *J. R. B. de Roos* ett meddelande benämnt „*Consonnes et voyelles. Communication sur la statistique criminelle*“. De Roos utlåtande är fullkomligt avstyrkande. Man försöker förgäves lösa frågan beträffande en jämförelse av brottsfrekvensen i olika länder. Man kan visserligen (såsom förklaring) införa uppgifter över alla de i strafflagarna och straffprocedurerna förekommande variationerna. Men det är fullkomligt omöjligt att precisera deras inverkan på sakfällningarnas antal, och man når aldrig, ej ens närmelsevis, till sådana beräkningar, vilka skulle tillåta jämförelse av den relativa brottsfrekvensen hos olika folk. Däremot finner de Roos att man under visse förutsättningar kan anställa jämförelser över brottslighetens utveckling (*le mouvement de la criminalité*) hos olika folk.

På de Roos initiativ valde mötet en kommission för att behandla de frågor han berört i sitt meddelande. Denna kommission bestod av herrar *F. Faure*, prof. *C. Gini*, prof. *M. Greenwood*, dr. *J. R. B. de Roos* (rapportör) och prof. *E. Würzburger*.

Denna kommission avgav sin rapport (*Rapport de la commission pour l'étude comparative des statistiques criminelles dans les divers pays*) vid det internationella statistiska instituts XVIII session i War-

schau år 1929. Efter det kommissionen framhållit olika omständigheter, vilka försvårade jämförelser, fortsatte de:

„Dessa observationer fordra den *största försiktighet* framför allt när det gäller att anställa jämförelser av brottslighetens *nivå* (l'état) i olika länder och i mindre grad över brottslighetens *utveckling*.”

Men förrän kommissionen kommit till detta i någon mån positiva resultat, betonar den, huru önskvärt det vore att uppvisa även de till polisens kännedom komna brottens antal, så att statistiken kunde omfatta största möjliga del av den kända brottsligheten²⁸).

Nu inträffar en betydelsefull händelse.

Vid internationella straffrätts- och fängelsekommissionens X kongress i Prag 1930 togs frågan upp till behandling på initiativ av Internationella statistiska institutet. Till kongressen hade 9 sakkunniga, bland dem den holländske kriminologen *W. A. Bongers* och den tyske forskaren *Ernst Roesner*, avgivet utlåtanden om frågan „Un coopération internationale en vue de l'observation des changements dans la criminalité et de l'examen de leurs causes, est-elle possible et dans quelles conditions?” Dessa utlåtanden anfördes vid kongressen, som därefter avgav ett jakande svar på frågan. För frågans praktiska lösning tillsattes sedan en blandad kommission av representanter för Internationella statistiska institutet och Internationella straffrätts- och fängelsekommissionen.

Till kommissionen valdes: såsom representanter för Internationella statistiska institutet, generaldirektören för Italiens statistiska centralinstitut, dr A. Molinari, professorn vid juridiska fakulteten vid universitetet i Paris, dr H. Truchy, f. d. professorn i statistik vid universitetet i Leipzig, dr E. Würzburger, samt såsom representanter för internationella straffrätts- och fängelsekommissionen, generalinspektören för förvaltningsärenden i franska inrikesministeriet A. Mossé, direktören för centralfängelset „Botsfengslet” i Oslo Hartvig Nissen och ministerialdirektorn i tyska riksjustitieministeriet E. Schäfer.

Den blandade kommissionens direktiv. Denna blandade kommission publicerade år 1937 sitt betänkande, „Directives pour l'élaboration des statistiques criminelles dans les divers pays” („Riktlinjer vid uppgörandet av kriminalstatistiken i olika länder”). Rapport de la

²⁸) Bulletin de l'institut international de statistique, Tome XXIX, 2 ième livraison, Warszawa — Varsovie 1930, s. 568.

Commission mixte constituée par l'Institut international et la Commission internationale pénale et pénitentiaire". Betänkandet föreligger på franska, engelska och tyska och är sammanställd av ministerialdirektor *Schäfer*.

Internationella statistiska institutet samt Internationella straffrätts- och fängelsekommissionen tillställde regeringarna i olika länder den blandade kommissionens betänkande, som omfattar 14 sidor i stort format. Betänkandet åtföljes av en franskspråkig skrivelse, daterad den 30 oktober 1937 och undertecknad av ordförandena och sekreterarna i de båda organisationerna.

Nämnda skrivelse som var adresserad till justitieministrarna i resp. länderna innehöll en redogörelse för frågans behandling inom den blandade kommissionen ävensom för andra viktiga omständigheter.

Betänkandet är indelat i två delar med var sin bilaga (A och B).

Den förra delen behandlar en allmän inledning av officiella kriminalstatistiska publikationer, avsedda att för den främmande forskaren underlätta förståendet av den nationella statistiken.

Den senare innehåller ett schema för statistiska tabeller. Tabellerna gälla sakfällda personer, fördelade enligt brottens och förseelsernas art samt enligt kön, och de böra åtminstone innehålla uppgifter om 1) ålder, 2) civilstånd, 3) medborgarskap, 4) yrke, 5) orten för brottets begående (kommunerna, indelade enligt folkmängd i storleksklasser), 6) recidivism, 7) straffens art.

Avsändandet av den blandade kommissionens betänkande till regeringarna i olika länder var en enastående händelse i kriminalstatistikens historia. Förslaget gick ju ut på att hela världens kriminalstatistik skulle gradvis förenhetligas på basen av ett minimiprogram för att göra de kriminalstatistiska uppgifterna användbara för kriminalaetiologiska undersökningar. Dess stora brist är ignorandet av polisstatistiken i motsats till rapporten vid internationella statistiska institutets XVIII session år 1929 i Warschau.

Till något resultat ha direktiven ej lett. Den internationella spänningen och utbrottet av det andra världskriget omöjliggjorde vidare förhandlingar.

Frågan om åstadkommandet av enhetlighet i de nordiska ländernas kriminalstatistik tages till behandling. Redan före den blandade kommissionens betänkande hade avsänts upptogs vid det första nordiska kriminalistmötet i Helsingfors den 20 augusti 1937 på initiativ av presidenten K. Schlyter till behandling frågan om åstadkommande av enhetlighet i de nordiska ländernas kriminalstatistik.

Därvid beslöts, att saken fortfarande skulle diskuteras och att ett förslag, som komme att överlämnas till regeringarna i de nordiska länderna, skulle utarbetas. Saken blev aktuell sedan den blandade kommissionens betänkande jämte skrivelse av den 30 oktober 1937 sänts bl. a. till regeringarna i de olika nordiska länderna. På anmodan av president Schlyter utarbetade undertecknad en uppsats om „Större enhetlighet i kriminalstatistiken i olika länder“, som publicerades i de Nordiska kriminalistföreningarnas årsbok 1937.

Frågans behandling fortsattes vid det möte, som de delegerade för de olika kriminalistföreningarna höllo i Stockholm den 25 november 1938 under ordförandeskap av presidenten Schlyter med utgångspunkt från min uppsats. Därvid diskuterades frågan om åtgärder för åvägbringande av större enhetlighet i de nordiska ländernas kriminal- och fängvårdsstatistik, däribland särskilt förslaget om en enhetlig polisstatistik. Efter inledningsanförande, referat av skriftliga uttalanden och diskussion, beslöto de delegerade att tillsätta en kommitté för frågans ytterligare utredning. I kommittén invaldes, från Danmark: prof. Krabbe och fuldmægtig Mogensen; från Finland: överdirektör Arvelo och dr Verkko; från Norge direktör Hartvig Nissen och kriminalchef Sveen; fra Sverige: överdirektör Hardy Göransson och dr Grönlund. En subkommitté bestående av herrar Grönlund, Mogensen, Sveen och Verkko skulle utarbeta ett förslag. Den officiella norska statistiken var ej företrädd vid detta sammanträde.

Den norska statistiska centralbyråns hållning. För att få den norska statistiska centralbyrån med i det nordiska kriminalstatistiska samarbetet, kommo ledamöterna i subkommittén överens om dels, att kriminalchef Sveen omedelbart skulle träda i kontakt med den norska centralbyrån dels att subkommitténs nästa sammanträde skulle hållas i Oslo under den nordiske statistikerkongressen där följande juni. På sitt meddelande till Norska statistiska centralbyrån fick kriminalchef Sveen ett svar av den 21 januar 1939. Detta svar var överraskande. Centralbyrån ville nämligen ej veta något av varken nordisk eller internationellt samarbete på kriminalstatistikens område, såsom framgår av denna skrivelse.

„Det Statistiske Centralbyrå.

Hr. kriminalsjef Sveen,
Oslo politikammer.

Oslo 21.1.1939.

På foranledning tillater man seg herved å komme frem med noen bemerkninger om samarbeidet for likeartet kriminalstatistikk i de forskjellige land.

Det er en stor mangel at det har vært så lite drøftet hvad det er for et *behov* som ligger under her. Når statistikken er forskjellig i de forskjellige land, er det klart at det land hvor man av en eller annen grunn har hatt bruk for å sammenligne med utlandet vil ha brakt utlandets statistikk til å stemme med sin egen.

Men hvert enkelt land har først og fremst å avgjøre hva det er for oppgaver statistikken har, og bygge ut statistikken etter hvor viktige disse oppgaver er.

Ledelsen for den norske statistikk antar *ikke* at man for tiden bør streve etter å få statistikken så *fullstendig* som mulig. Dette måtte jo være for å få en bedre sammenligning mellom *bruddsintensiteten* i de forskjellige land. Men en slik sammenligning vil alltid være farlig. Og det er et spørsmål om den blir riktigere når en legger de usikre polititall til de sikre rettergangstall.

Den norske statistikk er en utpreget *personstatistikk*. Det var før også oppgaver over antallet av begåtte *forbrytelser*. Men disse oppgaver fant man overflødige. Til gjengjeld ble statistikken utvidet slik at en fikk med personer som har sluppet med påtaleundlatelse. Dette ble enda til sett på som en prinsipielt *viktig* utvidelse. Man går nemlig ut fra at det er en viktig oppgave for statistikken å slå fast hvorledes de „straffbare“ behandles og sammenligne resultatene av de forskjellige behandlingsmåter (tilbakefallsstatistikk). I denne sak må hvert land selvsagt bygge på sine egne tall. Utlandets statistikk får her like frem mest betydning når den har noe *særskilt* å by på, når den kan belyse resultatene av behandlingsmåter som det er spørsmål om å innføre.

En annen oppgave går den annen vei *bakover* i personenes liv. Statistikken kan tjene *prevensjons*behovet ved å klarlegge årsaksforholdene. Her venter det et stort arbeid. Det gjelder å få slått fast de straffbares *antecedentia* i størst mulig utstrekning. Bare for å nevne en enkelt ting, så er det jo merkelig at Fengselsstyrets strafferegister ikke gir opplysninger om *tidligere* vergerådsbehandling. Byrået har forresten vært inne på dette i en skr. til Fengselsstyret (18. juni 1934).

En grundig oppklaring av de relevante *antecedentia* vil jo kreve samarbeide mellom de forskjellige myndigheter. De beste til å uttale seg om barnas forhold i oppveksten må f. eks. være skolelærerne. Byrået finner at det vil være viktigere å bygge statistikken innover i denne retning enn å søke sammenligninger utover med det spinkle

materiale som nu finnes i den offisielle statistikk i de forskjellige land.

Etter Byråets mening vil kriminalstatistikken *alene* ikke kunne nå frem i noen av de to nevnte retninger. Den må suppleres med *direkte iakttagelser av miljøkyndige*. Den gjør et viktig forarbeid for disse miljøkyndige, begrenser deres arbeid og skjerper deres blikk. Fængselsdirektøren som skal danne seg en mening om hvor effektiv behandlingen er, behøver ikke å finne ut om det er forskjell mellem menn og kvinner, nye og gamle osv. Det har statistikken gjort. Men han kan begrense sine iakttagelser til en mindre statistisk homogen persongruppe og dermed komme hurtigere frem til sine slutninger. I en lignende stilling står fængselslegen når han studerer årsaksforholdene.

Byrået overser ikke politistatistikkens betydning. Men man mener at den har størst betydning for politiet selv og da som en *effektivitetsstatistikk*. Man finner det likefrem besynnerlig at større politikamre som Oslo og Aker ikke allerede har noen slik statistikk. Byrået vil av all makt støtte alt arbeid for et statistisk kontor for Oslo, eller i tilfelle Oslo og Aker politikammer hvis dette er nødvendig for å få igang en slik lokal effektivitetsstatistikk. Så meget mer som man vel ikke kan komme bort fra den nuværende stadige forsinkelse med de årlige oppgaver uten gjennom et slikt eget kontor for statistikken.

De erfaringer som denne lokale Oslo-statistikk etter hvert ville høste, vil i sin tid gi den uundværlige betingelse for den fortsatte utbygning av politistatistikken hvis man overhodet mener at det lønner seg å ta dette skrittet.

De dokumenter som Byrået fikk låne av hr. kriminalsjefen, sendes tilbake vedlagt.

Man har tillatt seg å sende gjenparter av denne skr. til Justisdepartementet, riksadvokaten og direktøren for Botsfengslet.

Gunnar Jahn (sign.)

Gjermoe (sign.)."

Når ett statistiskt ämbetsverk förklarar att en sådan vetenskaplig statistik som kriminalstatistiken ej behöver vara så fullständig som möjligt är det uppseendeväckande, lika unikt är att fråga vad det är för ett behov som ligger under internationella kriminalstatistiska jämförelser. Den frågan är nog utredd, men vetenskapen frågar ej efter behov, den vill veta sanningen utan någon motivering. Vid jämförelser bör man erinra sig Galileis uppmaning: „Mät allt som är mätbart och sök göra det mätbart som ännu icke kan mätas.“

Må det tillåtas mig att här publicera den del av mitt brev till kriminalchef Reidar Sveen av den 13 februari 1939, som utgör ett bemötande av den norska statistiska centralbyråns ståndpunkt.

„Den norska statistiska centralbyråns utlåtande om kriminalstatistiken 21.1.1939 måste betecknas som ensidigt.

Uppfattningen om kriminalstatistikens obefintliga bevisförmåga angående brottsfrekvensen härstammar från tiden före världskriget. Då fördes ju i Tyskland en bitter kamp mellan anhängarna av Schutz- och Vergeltungsstrafen. Då de förra åberopade kriminalstatistiken till bevis för skyddsstraffens goda verkningar, drevos de senare till att fränkänna kriminalstatistiken all beviskraft. Kritiker av typen *Rudolf Wassermann* fingo gehör. Den bäste av dessa kritiker, österrikaren *Hugo Hoegel* ansåg, att i kriminalstatistiken endast uppgifterna om de sakfällas egenskaper, „les particularités des condamnés“ ägde beviskraft. All statistik om „le mouvement de la criminalité“ eller „l'état de la criminalité“, som ingå i kriminalstatistiken, saknade betydelse. Hoegels kritik vann småningom allt större anslutning och var tongivande vid tiden närmast före världskriget. Men efter världskriget, då frågorna om vedergällnings- och skyddsstraffen förlorade i aktualitet, har en riktigare uppfattning vuxit i styrka. *Polisstatistiken* såsom ett komplement till domstolsstatistiken som var så gott som okänd före världskriget i andra europeiska länder än i England, har införts i det ena landet efter det andra och utvecklats till en betydande kunskapskälla om brottsligheten. Och företrädaren för den av det internationella statistiska institutet och den internationella straffrätts- och fängelsekommissionen utsedda blandade kommissionen, den kommission som tidigare utsetts enbart av det internationella statistiska institutet gav i sitt utlåtande till internationella statistiska institutets XVIII session i Warschau 1929 (Se Bulletin de l'institut international de statistique. Tome XIV. — 2:ième livraison. Warszawa 1930, s. 567 och 568) med den avlidne holländske kriminalstatistikern *Dr. J. R. B. de Roos* som rapportör, stöd för den uppfattningen att kriminalstatistiken med tillhjälp av polisstatistiken kan giva upplysning icke allenast om „les particularités des condamnés“ utan även om „le mouvement de la criminalité“ och i viss mån om „l'état“. Att den s. k. blandade kommissionen i sitt utlåtande icke omnämnt polisstatistiken, är en sak för sig, men märkas bör att även den icke anser att kriminalstatistiken (i detta fall domstolsstatistiken) skulle vara omöjlig för fastställande av brottens frekvensförhållanden med avseende å den verkliga brottsligheten. „Da in den Statistiken fast allgemein nur die Aburteilungen gezählt werden, ist ein Rückschluss auf die Gesamtzahl der bekannt gewordenen Straftaten und der überhaupt begangenen Straftaten nur auf Grund eines Einblicks in die Art und Weise der Strafverfolgung möglich. Es handelt sich darum, soweit durchführbar, die Unterlagen für die Bewertung der Verfolgungsintensität und des Verhältnisses der abgeurteilten zu den wirklich begangenen Taten zu gewinnen“, (Directives pour l'élaboration des statistiques criminelles dans les divers pays, s. 31). Det faktum att växlingarna i antalet sakfällda för tjuvnadsbrott och växlingarna i spannmålsprisen (i Finland markegångsprisen för råg-

tunnan) voro fullt parallella under 1800-talet i flere länder i Europa (i Finland t. ex. till år 1898) sålänge brödfödan utgjorde folkets huvudsakliga näring, bevisar ju att *domstolsstatistiken* såsom utvisare av den faktiska utvecklingsriktningen hos brott ingalunda är värdelös.

Då nu norska statistiska centralbyrån i sin skrivelse av den 21 januari framhåller att kriminalstatistiken kan tjäna *preventionsbehovet*, är detta endast en del av statistikens uppgift. Kriminalstatistiken bör även tjäna *repressionsbehovet*. Den är icke enbart en statistik för fängelsedirektörer och fängelseläkare med uppgifter om „les particularités des condamnés“. Nej, den är mycket mer. Kriminalstatistiken är en fingervisare för *kriminalpolitiken* över huvud. Och därför äro fullständiga uppgifter över förekomsten av olika brott nödvändiga. Det är beklagligt att ledningen för den norska kriminalstatistiken anser att denna statistik icke bör vara så fullständig som möjlig och att dess uppgift bör främst vara att meddela personuppgifter över sakfällda. Ty lämnar man brottens frekvensförhållanden ur räkningen och tänker denna tanke till slut, blir ju i så fall all *periodisk kriminalstatistik strängt taget onödig*. Vill man ha uppgifter över brottingarnas egenskaper, kan man ju e. ex. vart tionde eller femte år anställa enkäter i fängelserna. Brottlingarnas egenskaper växla ju ej mycket från år till år. Är antalet observerade personer tillräckligt stort, bli dessa uppgifter representativa för de faktiska förhållandena. Men man befinner sig i en förhårad cirkel om man å ena sidan motsätter sig åstadkommandet av fullständigare uppgifter om brottslighetens frekvensförhållanden och å andra sidan håller för att de nu förefintliga uppgifterna äro otillräckliga i detta avseende. Anser man kriminalstatistiken vara endast en statistik om brottingarnas egenskaper föreligger intet behov för nordisk enhetlighet. Däri har den norska statistiska centralbyrån rätt. Men vill man i kriminalstatistiken se något mera, en statistik även över brottens frekvens, då bli med eet slag de internationella jämförelserna förståeliga. Jag har personlig erfarenhet över att dylika mellanfolkliga jämförelser inom vissa gränser äro möjliga.

Vad sedan polisstatistiken vidkommer, säger norska statistiska centralbyrån, att „det er et spørsmål om den blir riktigere når en legger de usikre politifall til de sikre rettergangstall“. Beträffande detta yttrande ville jag företräda en diametralt motsatt uppfattning. Statistiken över brott som kommit till polisens kännedom blir desto tillförlitligare ju mer den kombineras med motsvarande uppgifter i domstolsstatistiken. Och polisstatistiken är icke enbart en effektivitetsstatistik om polisens verksamhet. Det är därjämte ett viktigt komplement till domstolsstatistiken. Båda statistikgrenarna tjäna *repressionsbehovet*.“

Norska centralbyråns hållning kunde naturligtvis ej inverka på oss subkommitterade. Vi sammanträdde därför trots allt i Oslo den

27 juni 1939, Sveriges, Danmarks och Finlands representanter för den officiella kriminalstatistiken jämte den inofficiella representanten Reidar Sveen för Norge. Situationen var komisk. De tre representanterna för den officiella kriminalstatistiken i den övriga nordiska delen diskuterade ett program för nordisk förenhetligande medan den norska parten på högst en kilometers avstånd höll sig i splendid isolering. Några dagar efter mötet besökte jag den norska statistiska centralbyrån för att få till stånd något samarbete men lyckades ej.

Det nordiska förslaget om större enhetlighet blir färdigt. Under mötet i Oslo godkändes sju olika minimifordringar som den nordiska kriminalstatistiken bör uppfylla. Inledningarna till den svenska och den finska kriminalstatistiken i enlighet med den blandade kommissionens förslag förelågo vid mötet färdiga, så även till största delen promemoriorna angående polisstatistiken, statistiken över återfall i brott samt fångvårdsstatistiken.

Under den därpå följande oroliga hösten åtog sig byråchefen doktor *Otto Grönlund* att författa de motsvarande inledningarna till den norska och den danska kriminalstatistiken och under vinterkrigets första månad blev subkommitténs betänkande färdigt att undertecknas av dess ledamöter. Den 14 mars 1940 fick undertecknad av presidenten Schlyter ett telegram om att betänkandet komme att tryckas. Det utkom år 1941 under namn *Förslag beträffande åtgärder för åvägbringande av större enhetlighet i de nordiska ländernas kriminal- och fångvårdsstatistik* och innehåller utom förslaget åtta bilagor, inalles 74 sidor, och blev distribuerat till de nordiska kriminalistföreningarnas samtliga medlemmar.

Betänkandets innehåll blev internationellt känt genom att överdirektör *E. J. Höijer* och byråchefen *Otto Grönlund* år 1943 i „Revue de l'institut international de statistique“ publicerade en 10 sidor lång fransk samt en kortare engelsk resumé av detta benämnd „La statistique criminelle et pénitentiaire des pays nordiques“.

Förslaget har ej lett till vidare åtgärder. Då sex år förflutit sedan betänkandet utkom, framlade undertecknad vid de nordiska kriminalistföreningarnas gemensamma styrelsemöte den 14 maj 1947 i Stockholm en promemoria, vari jag föreslog att den institution till vilken förslaget är adresseret, nämligen delegationen för de nordiska kriminalistföreningarna skulle återupplivas och vidtaga åtgärder för förslagets realiserande.

Mötet beslöt att hänskjuta frågan i sin helhet till de olika nordiska styrelserna.

Okritisk behandling av kriminalstatistiken. Hela denna uppsats har varit riktad mot en hyperkritisk uppfattning om kriminalstatistiken som mestadels berott på direkt okunnighet. Ofta förekommer dock en okritisk övervärdering av nämnda kunskapskälla. Som ett exempel bland många må anföras professor *Gunnar Dahlbergs* undersökning „Risken att dömas för svårare brott“, publicerad i *Nordisk Tidsskrift for Strafferet* 1943, s. 145—201. Ur litteraturförteckningen märker man att förf. ej känner till min artikel om „Kriminalstatistiken och den verkliga brottsligheten“ publicerad i samma tidskrift år 1930, s. 95—128, professor *Torsten Sellins* uppsats „Die Grundlagen des Kriminalitätsindex“. *Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform*, 1931, Heidelberg, s. 577—597, samt dr. *Kurt Meyers* arbete „Die unbestraften Verbrechen. Eine Untersuchung über die sog. Dunkelziffer in der deutschen Kriminalstatistik“, Leipzig 1941. *Kriminalistische Abhandlungen herausgegeben von dr. Franz Exner. Heft XLVII.*

Det är lätt för mig att citera *Gustaf Myhrmans* understräckare i *Svenska Dagbladet* av 13/11 46 „En vetenskapsman kåserar“. „Med många vetenskapsmän (och oss vanliga dödliga) delar *Dahlberg* svagheten att uppträda som auktoritet även på områden, som inte är hans. Det är så frestande för vetenskapsmän, som är vana att röra sig oantastade på sin mammas gata, att sticka in näsan i andra kvarter, men där kan de råka gruvligt illa ut“.

Jag vill ej alls påstå att denna av *The Rockefeller Foundation* understödda undersökning vore värdelös, men den hade i mångt och mycket fått ett annorlunda utseende om nämnda källor hade beaktats.

Veli Verkko.